

38

SPECIMEN MEDITATIONIS ACADEMICÆ,
DE
HONESTATE
MORALI,
SIVE
SUMMO BONO ETHICO:

Quod
BENEDICENTE ALTISSIMO COELESTI NUMINE,
Ad Conensem & Approbationem Ampl. *FACULT. PHIL.*
In Regio & Illustri Musarum Aboënsium Palladio,
DIRECTIONE,
Admodum Reverendi & Amplissimi Domini,
M. ANDREÆ WANOCCHII,
Philos. Pract. & Histor. Professoris Regii & Ordinarii,
SS. Theol. Extraord. Ecclesiæ Pemarensis Pastoris meri-
tissimi, Præceptoris ac Promotoris submissè
colendi :

Liberalis Exercitii Gratia
Placidæ literatorum censuræ, ea modestia, qva par est pu-
blicæ ventilandum submitit

GABRIEL GABRIELIS VALENTINUS,

Aboæ - Finlandus.

In Acroaterio Maximo,
Die, si DEO videbitur 7 Septemb. horis antemeridianis,
Anni Xersogoviæ 1693.

Impr. apud JOHANNEM LAURENTII WALLIUM.

Joh. Stroh

SACRÆ REGIÆ MAIESTATIS
MINISTRO

Perqvam spectabili, ac insigni fidelitate claro,
DN. GABRIELI VALENTINI,
Vectigalium Majorum Urbis
Wiburgensis Præfecto Vigilantissimo, Parenti
meo Honoratissimo, submissa filiali reveren-
tia æternum colendo, hono-
rando

GRATIAM, FELICITATEM & ANNOS!

Onoratissimæ Tuæ Paternitati,
perqvam insignis ille Paternus
favor, (qvo me, Honoratissi-
me DN. Parens, inde a crepu-
diis, plus qvam debueras, pro-
secutus es, eundemque magis
magisque indies, tot benefici-
orum in me collatorum & dehinc conferendorum
numero cumulate declarare pergis) exiguum hoc
Excercitium Academicum, Stilo licet insipido,
nullaque oratorii fluminis Majestate fulgens, hu-
mi-

milima mente, vulnuque sereno, in debitæ obser-
vantia tesseram, grati animi indicem, pietatisq; in
Te meæ testificationem, inscribere ac dicare non
tam admonvit ac ivasit, qvam jussit ac imperavit.
Qvippe si occasionem negligerem, qvaliscunque
tandem fuerit, qvo minus gratitudinis signum de-
clararem, impietatis certe insignirer nomine, cum
juxta profanarum mentium decreta, ipsa cœlestis
imprimis veritas nemini, præter Sanctissimum
DEUM, plus qvam parentibus, a suis deberi liberis,
passim dictitat; Hunc itaq; tenerioris ingenii fœtum
humilima eaq; filiali veneratione in sinum Tuæ
Paternitatis collocatum paterno accipias affectu,
majorem in modum etiam atqve etiam obtestor
& contendeo. Altissimum insuper ex intimis pe-
netralibus cordis veneror Numen, dignetur Tu-
am Paternitatem longa annorum serie, omnige-
na prosperitatis ubertate beare, tandemque Cœ-
lesti satiare ambrosia; qvod humilima animi de-
votione voyet & precatur

TUÆ PATERNITATIS

ad cineres usqve
obsequentiissimus & humanissimus Filius
GABRIEL G. VALENTINIUS.
Auct. & Resp.

Ad eximiæ spei JUVENEM
Honestissimorumq; Parentum haud de generem Filium
GABRIELEM GABRIELIS,
Exercitii gratia de SUMMO BONO, publice &
laudabiliter disputantem:

Varias variorum de summo Hominis temporali Bo-
no, & olim fuisse, & hodieq; vigere opiniones, ne-
minem, puto, qui modo melioribus nonnihil rin-
ctus est literis, fugit. Quidam enim in voluptate id collo-
carunt; quidam divitias tale quid statuerunt; nonnullis
honor, aliis virtutis habitus; quibusdam, nescio quæ Idea
Platonica, hoc ipsum visum & reputatum est; nonnemo
ultimum finem, & Summum Bonum in præsente vita
locum non habere, putavit. Qui omnes, ni fallor, ut valde
errarunt, ita, quibus quisque nititur rationibus suamque
tuetur opinionem, inquirere, erroneamque ac falsam
refutare veramque simul adstruere, haud vulgaris pro-
fecto ingenii ac laudis censendum est. Qvod cum Tu,
Eximie Dn. Respondens, ac Dissertationis præsentis ele-
gantisqe auctor, quantum conjicere valeo, egregie
præstitisti, gratulor non minus tibi hanc laudabilem
operam ingeniiq; felicitatem, quam Parentibus honestissi-
mis de filio, qui sibi ad senium jam vergentibus solatio
& gaudio esse possit. Qvin & Patriæ gratulor pro-
pediem civem, si posthac quoque in virtutis semita, ut
nullus dubito, perrexeris, muneric sibi committendi
partibus idoneum, habituræ. Ad quæ tibi benedi-
ctionem superne depolco. Vale! Scrib. occupatissimus
Aboæ 26. Aug. 1693.

MATTHIAS SWEDERUS.

Alto qui resides, suscep^{tum} dirige nostrum;
Ut præsens felix continuetur iter!
Par essem, modò si possem: quod denegat autem
Defectus, complet, pro bonitate, DEIIS!

THESIS PRIMA PROOEMIALIS.

Nteqvam Navigator in altum navim
plenis laxatisque velis emittere au-
deat, e re sua putat, ut pyxide nau-
tica, qua mediante cursus suscep^{tum}
itineris ad scopum dirigatur, instru-
etus sit. Porro ne & nos inexperti
salutem viatores, & in silva qvasi
incognita versari videamur, statuam,
monstrantem nobis ipsam viam, juxta monitum B. D. Ca-
lovii in sua *Methodologia* erigere placet, qua nimirum intel-
lectam volumus, ipsam in primis originationem vocis,
qua inscribitur titulus hujus Dissertationis, non negli-
gendum fore. Proinde omisso verborum prolixiori ap-
paratu, brevi ac indocta minerva ad institutum hocce nos-
met DEO Opt. Max. Duce, accingemus. Et cum origi-
nem *Honestatis* neminem latere existimem, si modo a-
liqualiter campum visitarit Philosophicum, itaqve paucis
hac de re balbutire sufficiat. Vocem vero præmonstra-
tam derivationem debere suam verbo *Honestare*, extra
dubium est, qvod iterum ab *Honos*, cuius origo forte
Græca, nonnullis ex verbo ὄντι, juvo, profum &c. deducta,
unde ὀνεια, i.e. emolumentum, ut esset Honor qvasi præ-
mium Honestatis. Nonnulli vicissim ab ὀνειραι, hanc ipsam

A

deri-

derivant, qvod ratione significationis est *emo*: hinc nomen ὄντος denotans pretium deductum est. Qvæ derivatio, utut non adeo congrua ac adæqvata videatur, salva tamen venia retineri potest, cum qvæsi gradatim ascendit ab ὄντι vel ὄντεσσι, qvæ cognatæ sunt, & ratione significationis, & ipsius originis; cumqve hæc vocis originatione vix aptior alia possit dari, eam, donec commodiorem repererimus, tenere adlubescit.

THESES II.

Breviter sic enucleata ipsa *Etymologia*, accessum ad *homonymiam*, qvæ Mater salutatur errorum, parabimus, juxta illud tritum: *Errorum genitrix est equivocatio semper*. Liberabitur autem facile hæc vocula a suis æquivocationibus, dum eam non intellectam volumus, prout sumitur 1. *Transcendentaliter*, pro affectione entis, qvo respectu competit omnibus entibus, qva entia sunt. Nec 2. *Naturaliter*, pro bono naturali. Nec 3. *Spiritualiter*, pro absolute & simpliciter bono sive summo Theologico, qvod in hac mortalitate, & qvidem ex Ethicorum præceptis frustra expectatur: sola enim sacra pagina sive Theologia hoc ipsum profert, cum non hujus, sed alterius est viæ, qvod appetitum etiam nostrum perfectè & plenè satiat. Sed 4. *Moraliter*, pro bono Ethico sive Honestate morali, in vero & certo genere summo, qvatenus nimis est perfectio actus cum recta ratione. Cætera Honestatis nomine venditari consveta, precario qvæsi jure in illius communionem admitti possunt. Plures divisiones ac subdivisiones desiderans, boni sc. Moralis, videat Methaphysicam: heic igitur eas enumerare, cum instituti brevitas hoc ipsum prohibet, non consultum ducimus.

THE

THESIS III.

Homonymiam *Synonymia* excipit, cuius potiores Appellationes paucis tantummodo heic repetere est animus, & in primis quidem, quæ sese idiomate produnt- latino, recensere lubet, ut sunt *Beatitudo*, *Finis extremus*, *Felicitas*, *vita Beata*, quæ alias Summum Bonum vocari in-Ethicis iuevit. Appellationes Græcæ hæ sunt: ἐὐδαιμονία, ἀρετή, ἐπεργέτης, a virtutis actionibus, ἔυστοια, μακάεστος, ab adjunctis, animi & cordis scil. voluptate ac lœtitiâ, τὸ ἀγαθὸν, τὸ τέλος, τὸ ἀειστὸν καὶ ἀκρότητον. Non equidem diffiteor per quam plures hujus vocis dari appellationes, cæterum brevitati litando illis supercedeo.

THESIS IV.

Hisce jam simpliciter prælibatis, ipsam *τεχνατὴ λογικὴ* seu Definitionem realem aggredi nos oportet, idq; juxta effatum Ciceronis lib. 1. Off. cap. 3. ita pronunciantis: *omnis quæ a ratione suscipitur institutio, a Definitione proficiendi debet &c.* Cumque a variis magni nominis Philosophis varie instituatur, eam vel ex potissimum opiniione, vel potius ex rei veritate erutam heic fistimus. Epicurus Honestatem vel bonum morale, in *voluptate corporis* posuit, ut Pererius lib. 4. Antiq. Philos. cap. 4. scribit; quod plane absurdum est, cum Summum Bonum per virtutem acquiritur, quæ solius hominis est propria: Voluntas vero corporis homini cum bestiis est communis; quia delectationem sensuum conseqvitur: sensus enim omni generi animantium est communis; cui sententiae astipulatur Aristippus. Nec in voluptate *animi* consitit

sistit, ut Corinthus teste Euseb. lib. 3. Hist. cap. 28. dicit, Epicurum statuere, quippe cui non competit officium formale, eidem nec forma ipsa: at voluptati animi non competit officium formale Honestatis: Ergo nec forma ipsa: a voluptate namque animi nemini denominatio viri boni tribuitur, verum a Summo Bono vir bonus dicitur, Ergo non est summum bonum. Eucliones & Philargyri sentiunt bonum morale in divitiis consistere. Cujus sententiæ falsitatem hisce rationibus improbare studebimus: nam bonum morale est Honestum & honorabile bonum, hinc ab Aristoteli. appellatur ~~ayastor tipus~~; Lib. I Eth. cap. 12. atqvi hoc de divitiis dici neqvit; divitiæ enim non per se, sed propter usum laudantur; nec bonum, est qvod possidentem meliorem efficere non valet, ut ait Cic. in paradoxis: atqvi divitiæ homines non meliores, sed ut plurimum deteriores, reddere solent, & vulgo dicitur, divitem vel iniqvum, vel iniqli Hæredem esse. Ipse etiam Salvator Matth. cap. 19. eas saluti mortalium plerumque officere docet, Exemplo juvenis, habentis multas possessiones, & qvarentis, qvid faceret ad vitam beatam conseqvendam, cum existimaverit, se mandata DEI exacte observasse, juxta legem Mosaicam. Christus vero in lucem produxit hypocrisin ejus, demonstrando, qvod opes suas DEO prætulerat, jussit eum, si perfectus esset, omnia vendere & dare pauperibus: durum ipsi videbatur præceptum Christi, quod faceret jacturam omnium suarum facultatum; abiit itaque tristis. Post abitum ejus Salvator discipulos suos allocutus est, dicens, qvod dives difficulter intrabit in regnum Cœlorum. Et iterum idem verbis aliis protert, facilius esse camelum per foras

) 5 ()

foramen acus transire, qvam divitem intrare in regnum Cœlorum. Timocreon lyricus contra divitias elegantissimum qvoddam carmen conscripserat, qvod tale est:

Ωφελές, ὡ τοφλὲ πλῆσι,
Μήτ' ἐν γῇ, μήτ' ἐν Θαλάτῃ
Μήτ' ἐν ἡπειρῷ Φανήδημαι,
Αλλά περιπότην νατειν καὶ ἀχέροντα
Διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

Id est:

Debebas ô Cœce Pluto nec in terra, nec in mari, nec in continentis videri, sed tartarum inhabitare & Acherusiam; per te enim omnia mala inter homines contingunt. Honestas moralis sive S.B. proficilscitur ex operatione secundum virtutem, & quidem in hominibus bonis & virtuosis, cum ejus principia in illis solummodo inveniuntur. Non nulli Politicorum eam consistere in honore contendunt, sed nimis inconvenienter; cum heic Honor non *Causaliter*, verum significative ac relative accipitur. Honestas moralis est, qvæ propter se, non propter aliud expertitur: honor non per se, sed propter virtutem appetitur. Distinguendum igitur inter *signum* & *rem ipsam*. Bonum Morale est quoque immutabile, honor vero mutabilis: Ergo nec Honor sub appellationem *summi boni* venit. Stoici Honestatem hanc non actioni virtutis, sed habitui ejusdem inesse putant, Audiatur hac de re Seneca de vita Beata cap. 9. *Summum, bonum, dicit, in judicio est & habitu optima mentis* Aristot. lib. 1. Eth. hanc sententiam refutat, & in actione virtutis collocat. Notandum heic quoque sententi-

am Stoicorum *disjunctus* accipi posse: Primo in sensu *disjuncto*, quo modo acceptam in totum rejicimus; in *composito* vero sensu ambabus manibus eam arripere licet, cum a partibus etiam Aristotelis stat: non enim sunt contraria, Honestatem consistere in operatione virtuosâ animæ, & in ipsa virtute, cum virtus non intelligatur *avergentias*, sed *evergentias*; nec actio nuda, sed in virtute fundata: quapropter bonum Morale sive Honestas & in virtute operante, & in ipsa operatione est, in illa *radicaliter* sive *fundamentaliter*, in hac vero *formaliter* & *essentialiter*. Reliqvas controversias heic silentio involvimus: nam Augustinus lib. 19. cap. 1. De civ. DEI, indicat Varronem trecenta amplius Philosophorum opinionum divertia hac in re collegisse, qva de re videatur Varro & Lactantius, qvorum omnes assertiones & refutationes non minimam prolixitatem parerent; ergo eas hic recensere nolumus: sufficiat solummodo eas indigitasse. Itaque sub signis Aristotelis modo militare satagamus, cuius hæc est Definitio, quam & nostram facimus: *Honestas Moralis*, sive *Bonum Morale*, est *actio vel operatio animæ rationalis*, secundum *virtutem optimam & perfectam*, in *vita perfecta*. Lib. 1. Eth. cap. 6. hæc Definitio non solum accommodatissima est, verum maxime constans. Et sicut in omni Definitione duo consideranda veniunt, ita quoque in hac, nimirum conceptus convenientiæ, & *disconvenientiæ*, de qvibus fusius in seqventibus agendum.

THESIS V.

Gradum jam ad explicationem Generis promovebimus, Qvod in data Definitione est propinquum & pro-

Proximum. Propinquum est *actio vel operatio*, qva voce o-
 mnis habitus vitii vel virtutis excluditur, qvippe qui
 nec propter se appetitur, nec in se terminatur, sed or-
 dinatur ad actionem etiam in dormientibus: homo enim
 non ad otium & quietem, verum ad contemplandum
 & agendum est conditus; & ultima perfectio rei ad opera-
 tionem destinata in operatione seu functione ejusdem
 propria consistit: ut ipse Aristoteles ex inductione, tum
 partium corporis humani, tum opificiorum latius dedu-
 cit, lib. 1. Eth. cap. 7. per actionem hic intellectam volu-
 mus, non tantum internam, qvæ animo; qvin & exter-
 nam, qvæ ipsis moribus sive gestu perficitur. Genus
 proximum est *operatio rationalis*: nam beatitudo, non qua-
 rumvis rerum operatio est sed, ejus tantum animalis,
 qvod dicitur ratione præditum; hoc plenius decla-
 ratur a conceptu Disconvenientiae. Differentiæ naturam
 verba seqventia ostendunt; *Actio animæ rationalis*. Hisce
 vocibus non solum exclusio actionum corporis, qvibus
 nihil commercii est cum Honestate Morali, (non tamen,
 ac si totus homo anima & corpore constans exclude-
 retur, cum heic saltem principium *Qvo indigitatur*) ve-
 rum etiam actionum & animæ sentientis, ut audire, vi-
 dere, tangere, amare &c. & animæ vegetantis, ut cresce-
 re, augere nutrire &c. & facultatis locomotivæ, ut
 sunt, currere, volare, ambulare &c. supponitur, qvas o-
 mnes homo cum brutis animantibus communes habet,
 indeqve nec humanas proprie appellari fas est, nec hone-
 state imbui, nec qvidquam adjumenti ad conseqvendam
 Beatitudinem civilem afferre possunt. Præterea ad-
 ditur: *Secundum Virtutem perfectam*, h. e. *actio humana sit*
reda-

redacta ad normam ipsius virtutis, sicque non sufficit vir-
tuosa agere, sed e re est, ut fiant actiones humanæ vir-
tuose. Non est hic sensus de una aliqua virtutum, qvin
indefinite ac communiter de omnium virtutum, & Mo-
ralium & intellectualium, collectione, in summo gradu
perfectionis constituta. Virtutes non primum inchoate &
in primis rudimentis hæreant, verum jam ita studio, la-
bore ac multis actionibus perfecte acquisitæ & corro-
boratæ sunt, ut in habitum abierint, perfectionemque con-
secutæ fuerint. Virtus hic non *formaliter* & *abstractive*, sed
concretive, seu ratione *subjecti* consideratur. Arist. lib. 1.
Eth. cap. 5. dicit, *πόλεισον τέλειον η φαίνεται*, i.e. *Summum
bonum perfectum quoddam videtur*; qibus verbis Philoso-
phum reqvirere duplēm perfectionem Doct. Dithmar-
sus lib. 1. syst. Eth. observavit; primo reqvirit formalem
perfectionem sive partium & essentiæ, h. e. perfectio-
nem virtutis in se vel ratione formæ consideratæ, ut e-
nim summum bonum est perfectissimū, ita quoq; virtutem
perfectam ejus causam oportet esse; cum nulla unq; vam
causa tōto genere effectu suo deterior sit; qvidq; id e-
nim confert esse, nobilius ipso accipiente est. Deinde
perfectionem finalem, h. e. perpetuam continuationem
actionum virtuosarum, usque ad extēnum vitæ hal-
lūtū, absq; ulla interruptione: si aliqvis desiderat Bea-
tus appellari, oportet ipsum continuo tenore ac summo
zelo virtutem colere, una enim hirundo non facit ver,
ut vetus sonat *πολυτρόπολης*, ita nec unus dies seu ex-
iguum tempus nec, una actio hominem Beatum & feli-
cem reddit; teste Philosopho in loco modo citato. Tan-
dem ipsi Definitioni his vocib; finis imponitur, in *vita*
per

perfecta. Ubi duæ vicissim notandæ veniunt perfectiones,
 1. Ætatis perfectio sive judicii maturitas, h. e. eam oportet esse ætatem, ubi judicium jam bene confirmatum sit, sicque virtus perfectè acquiri potest, atque ita per hanc perfectionem intelliguntur viri ætate perfecti: ætas autem puerilis excluditur, qvia pueri non sunt capaces virtutis: sufficienti enim rationis usu carent, accurato judicio non sunt prædicti, & firma virtutum electione ac utilitate certa sunt destituti: unde iis felicitas ab Aristotele denegatur lib. I. Eth. cap. I. inqviente: διὸ τῆς μάλιστης ἐν ἐστὶ οὐκέτος ἀρπαζῆς οὐ νέος, ἀτείρος γὰρ τῷ ρεῖτῇ τὸν Βίον πράξεων, i. e. ea propter non est idoneus Philosophie Præctica auditor adolescentis, imperitus enim est actionum, qvæ in vita occurrunt. Pro decisione hujus obscuritatis limitanda erunt verba Philosophi, distingvendo inter varium modum, qvo Philosophia Præctica seu Ethica tradatur. 2. Perfectio instrumentorum, per vitam perfectam indicatur, vitam instructam esse debere adminiculis, occasionibus, & instrumentis virtutum, ut sunt, bona valetudo, robur corporis, mediocres opes, commoditates vitæ, itemqve honor & dignitas, qvæ non primario, h. e. ratione essentiæ, sed secundario, sive ratione integratatis essentiæ & accidentaliter, nostro vili judicio huc referri possunt, tanquam concomitantia Honestatis moralis, qvæ ejus splendorem & ornatum exaugent.

THESIS VII.

Causas Honestatis moralis hic breviter tractare proposuimus, qvas Differentia jam data ferè penitus exprimit. Causa efficiens ejus est duplex, Agens & Movens:

B

Agens

Agens subdividitur in causam efficientem Universalem & Particularem. Causam Universalem Honestatis esse ipsum Deum Opt. Max. omnis boni Auctorem & directorem, qui cordibus hominum naturale felicitatis desiderium instilarat, cuius in proposito est. Particularem causam, & quidem proximam ipsam esse virtutem nemo eat inficias. Salustius Summum illud bonum Philosophorum qvorundam, nempe bona corporis, fortunae, atque voluptatem, diu satis æquiori lance perpendens, in hæc tandem erumpit verba, Catil. cap. i: *Divitiarum & forme gloria flixa atque fragilis est, virtus clara eternaque habetur; idque benè: nam virtus hoc unicum est, quod contingit immortale mortalibus,* inquit Seneca. Sola virtus homines beatos efficit, de qua eleganter ita luserunt Poëtæ:

Omnia cum pereant, est virtus sola perennis,

Hec immortales reddere sola potest.
aliud.

Sola potest homines felices reddere virtus,

Huic soli e cunctis non libitina nocet.

Causam Particularem remotam intellectum practicum & voluntatem esse, nemo negare potest. Quamvis Protoplasti lapsu primævo non satis deplorandam labem in posteros propagarint, principia tamen adhuc quodammodo habilia sunt, ut & Honestum a turpi, bonum a malo, discernere, fugere, vel appetere homines queant. Causam efficientem, & quidem moventem habitum sive possessionem virtutis constituimus: ubi non quamvis possessionem virtutis, sed a longo usu comparatam & perfectam, bea-

beatitudinem efficere statuimus. Materialis autem causa Honestatis est duplex, vel *ex Qua*, vel *circa Quam*: *ex Qua* est actio virtuosa hominis; *circa Quam* sunt illi tantum homines, qui ad normam virtutis perfecte & virtuose vitae cursum dirigunt; ut testatur Aristot. lib. I. Eth. cap. 9. *Causa formalis est norma virtutis*: sola namque virtus agnoscitur judex, regula & norma felicitatis Civilis, ad quam, ceu ad lydium lapidem, omnes actiones morales mortalium secundariò exigendae & judicandae sunt. *Causa finalis Honestatis Moralis* etiam est duplex: 1. *Absolute seu simpliciter ultimus finis est gloria summi Monarchæ*, quem finem omnia nostra opera primario respicere debent, cum omnia ad ipsius laudem & gloriam facta, creata & condita sunt. 2. In suo genere, & secundum quid ultimus est vita perfecta, & præcipue, bonum Morale, quod conseqvens virtuosarum actionum est.

THESES VII.

Essentiā ipsa laconice jam declarata ac exhibita per quendam *ἰωδίωσιν*, paucis nonnullas Honestatis moralis affectiones, excerptas ab Arist. ut majorem lucem fenerari queant ante dictis, & vividis quasi coloribus expoliantur ac illustrentur, adumbrare mens est. Honestas sive bonum Morale est, (*α*) *αρχότατον καὶ πλείστον*, i.e. Summum & perfectissimum, non absolute tale, sed tantum in foro Politico, quatenus humana scil. industriā comparabile est; (*β*) *δι αὐτὸν ἀγαθήσθαι* h.e. propter se expetibile: homo enim tranquillitatem conscientiae, & voluptatem animæ hujus actione persentiscit, (*γ*)

ἀνθρώπου, proprium & domesticum, qvia hæc operatio brus-
 tis non convenit, solius qvippe generis est humani, in
 cuius unicè potestate sita, qvam & qilibet mortalium
 justis adhibitis mediis acqvirere potens est. (δ) δύναμις φαι-
 πελού, constans sive difficulter mobile; qvo innuitur hanc
 ipsam naturā esse stabilem: omnia etenim instabilia &
 fluxa in maximarum rerum censem non quadrare so-
 lent, unde vir probus cluere firmus qvam særissime po-
 test: hinc & τετράγωνόν, quadratus, vir Probus audit. (ε)
 πολύχοντος, multis commune seu latissimè patens, non
 duntaxat effective, qvin & subjective, identitate non
 numerica verum Specifica. (ζ) αὐταρκες, sibi sufficiens,
 vir enim bonus non indiget alicuius adjumento ad beatam
 vitam conseqvendam, modo hoc bono rectè utatur, o-
 mnia ei adsunt quem penes virtus, inquit Comicus. (η)
 Θεός δοῦλος, καὶ θεός, καὶ τίμιος, Divinitus datum, Divinum
 & Honorable; Divinitus datum est, qvia Summus ille
 Monarcha Rex Regum & Dominus Dominantium ab
 infinito suo favore toti generi humano primitus indi-
 derat principia Honestatis, qvibus homines qvodammo-
 do similes Altissimo Numini Divino, non ratione escentiae,
 sed imitationis redduntur. Divinum, nam a Deo & causali-
 ter & effective producitur, & ad DEUM proprie acce-
 dit. Honorable dicitur non absque ratione, cum prin-
 cipium & causa aliorum bonorum, imo finis in suo ge-
 nere ultimus & perfectissimus; & sic verè Divinum præ-
 stantissimum omnique laude majus est. (θ) μὴ βλασφημη-
 non violentum, nec dormientis & otiosi: non levi pon-
 dere adduntur hæc verba, per violentiam heic indigita-
 ur, vim, fraudem & alia illicita media in totum alienis
 fina

sima esse, qvibus rectè non acqviritur Honestas Moralis. Floret & conservatur per exercitum virtutis continuum, sive non dormientis nec otiosi, sed operantis est: qvia non per somnum & otium, verum per operationem continuam, non numerice, sed specificè sumptam, scilicet qvatenus homine à virtutum tramite non deflectit, committendo μελάθασιν in seinitas vitiorum, perficitur. Si alicui placet Honestatem moralem ad horum γνῶστον μάτων amissim examinare, mox ipsam veritatem elucescentem videbit, optaret certe formam ipsam seu faciem Honesti, oculis cernere, ut in ejus amore qyemvis hominem, aliquo saltem modo animum ad bonitatem excultum habentem, pellicere & excitare posset. Si enim homines valde formositatem corporum, membrorum concinnitatem, & pulchram lineamentorum dispositionem ac symmetriam amant, qvanto magis hanc sc. Honestatem, qvæ formositate omnia superat, excellit & vincit.

Coronidis loco duas Qvæstiones, majorem nobilissimæ huic materiæ sceneraturas lucem, subnectere placet, qvarum Prior:

An detur summum bonum? an sit Ethicæ Pars? & an Morte hominis aboleatur? Aff. sing. Dist.

Qvæstionem hanc trimembrem, & qvidem vili nostro iudicio affirmandam, brevi ac indocto stylo perstrinere decrevimus. Ad pleniorem probationem membris. Sc. Qvod detur summum bonum, nonnullas rationes in medium producere placet, cum nemo sanæ mentis de hoc non dubitet: nam Primo, posito uno contrariorum ponitur & alterum: ipsa enim experientia docet dari, proh dolor,

sum-

summum malum, Ergo & bonum. Sermo heic non est de malo Metaphysico & transcendentali, verum de *summo malo practico* & *morali*, cuius consistentia occupatur in actionibus perfecte i.e. in totum vitiosis per curriculum vitae continuatis, ejus proh dolor plura exempla hoc perversitatum tempore quam *summi boni* reperias. Deinde *postea consequente*, ponitur antecedens: cum itaque bona conscientia datur, quæ est consequens *Si. Bi.* utiq; etiam antecedens *Sc.* *Summum Bonum* dari necesse est: id enim virtuosa actione conscientiae tranquillitatem mortalibus comparare potens est. Postea, *omne causatum habet causam finalem*, qvia DEUS & natura nihil frustra agunt, sed quidquid faciunt, hoc propter certum finem: sic homo conditus est non frustra, cum Sacra pagina Gen. 1. v. 27. hominem ad imaginem & similitudinem DEI conditum esse, testatur, & Div. Paulus 1. Cor. 10. v. 31. Col. 3. 17. jubet sub nomine Corinthiorum & Colossensium, omnem gentem singulas actiones suas in gloriam DEI agere, ac in illum finem determinare. Tandem *positis mediis ad finem ducentibus*, ponitur *necessario finis*, qvia finis est quid posterius & consequens, media vero sunt quid prius & antecedens: cum jam dantur actiones humanæ, necesse est etiam dari finem in suo genere ultimum: actiones enim deducunt hominem ad finem obtainendum. *Summum Bonum* heic sumitur non *absolutè*, sed in *bemisphærio politico*. In tam clara re amplius nos macerare nolumus; videndi hac de re perplurimi Ethices scriptores, qui egregie satis hanc controversiam ventillarunt, quorum haud ultimum locum tenet Admodum Reverendus ac Amplissimus Dn. Professor

M.

M. ANDREAS WANOCHIUS, ut Disquisit, ejus Pract. testimoniū præbent. *Summum Bonum esse Partem Ethices* qvidam negant hunc in modum ratiocinando: Aut est Pars Ethices, aut non: si hoc, quod non sit pars Ethices, ergo in præceptis Ethicis de eo nulla fiat tractatio. Rationem adducunt hanc, quia Disciplina de sibi homogeneis aget, quæ vero non sunt homogenea, ex amplexu ac ambitu suo rejicit. Si autem est Pars Ethices, quomodo tum finis ejus erit, quia finis alicujus rei non constituit partem ejusdem: sublatis enim partibus, totum corruere ac in sumum abire solet, ut iisdem datis totum componitur: omnes partes ingredi debent essentiam totius, finis vero non ingreditur essentiam: itaq; putant, *Summum Bonum non esse partem verum potius finem Ethices.* Respondemus, dubium hoc resolvi posse, addita saltem hac limitatione, atque sic S. B. est & finis: & Pars Ethicæ, sub diverso tamen formali & considerandi modo: Pars respectu lui ipsius, finis respectu virtutum. Membrum 3. quod attinet de duratione *Summi Boni*, magnam controversiam fovent Ethici hac de re. Quidam sequentibus rationibus ostendere volunt, ipsum morte hominis cessare, cum primo sit Politicum & civile, cessante homine tanquam membro politicæ, necesse erit *Summum Bonum* aboleri. Deinde cum *Summi Boni* acquisitione, possessio ac demum perfectio actionibus civilibus comparetur, utique iisdem cessantibus *Summum Bonum* cessabit. Alii affirmant, post obitum etiam hominis permanere hoc ipsum, cum causa *Efficiens*, sc. anima mortalium immortalis est, & sic nullam abolitionem agnoscit: *Summum autem Bonum actio animæ rationalis est, Ergo non cessat.* Nos vero

vero ad evitandam obscuritatem, distinctionem heic addimus, qva distinguimus inter *Summum Bonum Theologicum, & philosophicum*: item inter abolitionem essentialē, & rerum concomitantium. *Summum Bonum Politicum* cessat quidem ratione essentiæ, non ratione concomitantiae, sed perpetuo, mortuo etiam homine, manet,

POSTERIOR.

Potest ne Summum Bonum morale hac in vita dici perfellum, pro ut in continua & non interrupta virtutis operatione consistit? Aft. Dist.

Si Questionis hujus obscuritatem evitare volumus; **S**consultum est, laconicè triplicem illam *Summi Boni* considerationem ante oculos nobis ponere: 1. **C**adit sub considerationem *absolutam*, qvo respectu non dicere potest perfectum *Summum Bonum Morale*: absolute enim perfectum appetitum mortalium simpliciter & ultimo terminat: *Summum vero Bonum Morale* est res finita, qvæ hoc ipsum agere nequit: *nihil enim agit ultra vires* i. e. nulla causa potest agere ultra vires suas; nec alteri dare potest qvis, qvod ipse non habet. Unde satis apparet *Summum Bonum Morale* non esse *absolutè perfectum*. 2. Sub considerationem *comparativam*, qva *abstractive ac subjective* sumitur. *Summum Bonum Morale* non est perfectum *abstractive*, modo cum *Summo Bono Theologico* comparatur: eo enim respectu non solum mutilem, mancum, sed nihil, imo plane nihil, ac vanitas vanitatum est. *Summi namq; B. moralis* essentia cum seculo hujus vitæ perit, infertque hominibus in hac misericordiarum valle constitutis dolores & calamitates,

Sum-

Summum autem Bonum *Spirituale* absque ullâ corruptione manet in sempiternum: in hac fragili vita aliqualem perfectionem, in altera plenam ac sufficientem novit: nihil triste, nullum malum ibi, sed semper lætitia habetur: nec subjective *Summum Bonum Morale* est perfectum; quo respectu consideratur vel in statu perfectionis, vel defectionis: in statu perfectionis si manerent Protoplasti, omnino perfectum esset, cum nulla prorsus discensio carnis & spiritus in iis erat, verum admiranda conformitas ad inserendum Altissimo Patri Cœlesti, tum nulla *avocatio* in homine vel in aliqua ejus parte habitabat. Verum, pro dolor, post tristissimam primorum Parentum transgressionem admiranda illa convenientia desiit. Qvis hominum est, cuius mens, voluntas, affectus, & omnes actiones æquilibrium ita amant, ut nec a dextra nec a sinistra deficiant, sed medium ac rectum tramitem teneant? Nullus certe invenitur, qui cum Beato Paulo non conqueri necesse habeat: *Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago.* Rom. 7. 19. E cum Medea laepissime exclamare: *Video meliora proboque, deteriora seqor.* Quapropter *Summum hoc Bonum Civile*, comparatum ad *Summum Bonum status perfectionis*, omnino appellationem imperfecti sortitur. Perfectum tamen dicitur *z. in suo genere*, non ratione *existentia*: nam in mortales, in hac miseria rum vita adhuc superstites, non perfectè cadit: hoc sensu Justus Lipsius, l. 2. manuductionis ad Philosophiam Stoicam hæc protert verba: *Verum perfectè bonum non est, nisi in descriptione rei illud unquam, sc. post lapsum, fuit; sed ratione essentia: considerata enim idea perfectam definitionem obtinet.* Nonnulli Ethicorum dicunt *Summum Bonum*

Bonum perfectum etiam esse ratione existentia. Ubi notandum, non distributivè sive in sensu diviso, sed collectivè & in sensu composito, sententiam accipi. Posset quis objicere, non sufficere nobis dixisse saltem, *Summum Bonum* consistere in continua operatione virtutis, sed quod incumbat nobis probatio. Respondemus: ex ante dictis satis liquet, *Summum Bonum* in continua operatione consistere, non numericè, sed specificè. Hac de re luculentissimè disqvirit Adm. Rever. & Amplif. Professor, ANDREAS WANOCRIUS, in opere suo Practico, ut videre est. Ea autem heic jam præterire festinatio & brevitas temporis jubet. Fateor eqvidem, plurima a nobis omissa esse, quæ qvidem pleniorē di- lucidationem huic illustri materiæ darent: verum enim vero cum insigniori utilitate ac felicius a Magnæ doctrinæ Ethicorum scriptis colligi possunt, quam a mea te- nui infantia exponi, itaque hæcce de nobili hac materia, licet rudi, inconcinna & minus congrua Minerva per- stricta, sufficient, modo benignum interpretem L. H. te mihi præbueris. Finem itaque huic exercitio no- stro, pia gratiarum actione im- ponimus :

Gloria sit Patri & Nato cum flamine Sancto,
UNA eademq; quibus Natura Una atq; potestas!

IN JUVENEM,
Natalibus, moribus & eruditione
Præstantissimum
DOMINI. GABRIELEM GABRIELIS,
Amicum & Fautorem honorandum,
dum solerter de Honestate Morali disputeret,

GRATULATIO:

Πάντες διατοίχουσες περὶ τῆς ἐλευθερίας παιδέας, σπερδάζοντες
περὶ καλῶς ποῦσα, καὶ Φαῦλου ἔργου ὡς ἐπιχειρήση. Ή
διὸ τῆς σπερδῆς μῆδος ἐστι σεμνότερα καὶ βεβαιότερα πλεῖστα,
χρησιμώτερά τε εὐγενείας, ἵνα ἀπας ὁ Χρόνος ἐδύναται τὴν
ληφθη ἐμπνῆσαι. Διότι ἐπιώντας ἄξιον ἐστι τόπο τὸ δεῖγμα
σε κύριος, ὃ μὲν δέκανος πᾶσι, αἰνιτούμενος τῆς παιδείας, τῷ
μημηῆσι ὡν σπερδαίων τὰν ἐπιχειρεύματαν. Διὰ τοῦτο συγ-
χείωσοι τῶν καλῶν πρόκοπῶν, εὐχόμενος. οὐαί εἰς τὴν
δόξαν τῆς Θεᾶς καὶ τὴν τῶν γονέων χαράν πάντα γένηται!

Dab. ē Vilnus die 26. Julii,

Anno 1693.

ANDREAS HEINRICIUS.

Pietatis nomine, Eloquentie flamine, Morumq; lumine,

PRÆSTANTISSIMO VIRO-JUVENI,

DN. GABRIELI GABRIELIS,

Honesto Honestorum Parentum Filio, ob esordem estimato,

Cunctus Applausus Versus,

Qvam,

G ratis gratari conatibus optime sira G
Hortaris claro in dogmate rite tuo.

A ltius ad lancem pendentis hoc mente Seren A
Constat. GABRIEL hinc cui sua laus remanet,

B landisono haud, ast sincero afficiatur honore, o B
Artes: jam sane sic pia Musa monet.

R ite ergo O Lector facturus nonne videre R,
Prona si pennâ, carmen & ore canam

I llus in laudes qvi rite Heliconis amœn I
Liquorem imbiberait, Pergite Pierides:

E xpeditam verbo: labor hic testatur abund E
Quam Cultor fuerit sedulus atque boni.

L audes inde canat meritas ABOA, simu L
Vires concelebret divitis ingenii.

I nsequeris Sophiam, quam volvis mente Sagac I
Que in nostris oris tempora longa videt.

D evotis ideo votis voveo simul illu D
Ult semper Christus Teque Tuosque regat!

E xcitat, informet, confirmet, roboret, atqu E
Ornet conatum qvemlibet ipse tuum!

S ic porro vivas felix! fac jugiter ut se S
Arbor grata ferens, & benedicta DEO!

In sinceram Amicitiae testificationem,

Jucunda Conversationis recordationem,

Meate votiva, manuque superaddidit

CAROLUS PONTANUS.